

Шкляр С. П., канд. арх., доц.
*Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова*

ФОРМУВАННЯ ЕРГОНОМІЧНОГО АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

Середовище, в якому тривалий час перебуває людина, має бути зручним, функціональним і комфортним, тобто – ергономічним. Особливо актуальним це твердження є для людей з обмеженими можливостями. Саме ергономіка чи ергодизайн розглядають людську складову як найважливішу при формуванні архітектурного середовища для дітей-інвалідів. Проте на практиці архітектурне середовище сучасного міста створює для дітей-інвалідів багато перешкод і проблем. По-перше, діти-інваліди не мають можливості вільно і безперешкодно пересуватися, оскільки параметри предметно-просторового середовища не відповідають їх фізичним можливостям та антропометричним особливостям. По-друге, меблі, обладнання і устаткування є неергономічними. Це стосується водночас будівель і споруд, призначених для дітей-інвалідів (шкіл, дитячих садків, спортивних та розважальних закладів і навіть лікарень), а також відповідних відкритих просторів (дитячих ігрових та спортивних майданчиків, рекреаційних зон тощо). По-третє, дитині-інваліду дуже важко орієнтуватися в архітектурному середовищі, відрізнити безпечні чи небезпечні, доступні чи недоступні об'єкти і території. По-четверте, архітектурне середовище не надає умов для забезпечення фізичного і психологічного комфорту дитини-інваліда, а навпаки, створюючи цілі низки перешкод, зумовлює ще більше фізичне перевтомлення та психологічне пригнічення.

Таким чином, для створення адаптованого до потреб дітей-інвалідів архітектурного середовища необхідним є вирішення цілого комплексу складних задач, головними з яких можна вважати:

- 1) Забезпечення максимального рівня доступності – формування архітектурного середовища без бар'єрів та перешкод; усунення постійних, періодичних і потенційних перешкод та загроз життю і здоров'ю дитини-інваліда;
- 2) Розробка, виробництво і впровадження спеціалізованого ергономічного обладнання і меблів для дітей з особливими потребами;
- 3) Організація на різних рівнях архітектурного середовища (загальноміському, локальному та об'єктному) спеціалізованої системи візуальних комунікацій;
- 4) Урахування психофізіологічних особливостей дітей-інвалідів – використання кольорової гами і форм, які забезпечують візуальний комфорт і, водночас, стимулюють фізичну і розумову активність дітей; створення співмасштабного дітям-інвалідам предметно-просторового середовища.

Виходячи з усього вище сказаного, для формування ергономічного архітектурного середовища, адаптованого до антропометричних особливостей і фізичних та психологічних потреб дітей-інвалідів, рекомендується застосовувати такі принципи:

1) Принцип безбар'єрності – передбачає необхідний рівень безбар'єрних зв'язків між частинами приміщення, будинками та фрагментами територій.

2) Принцип функціональності меблів і обладнання – передбачає відповідність розмірів меблів і обладнання фізичним потребам і антропометричним особливостям дітей з обмеженими можливостями, їх мобільність та можливість трансформативності.

3) Принцип візуальної інформативності – передбачає забезпечення легкої і зручної орієнтації в просторі: зменшення витрат часу на знаходження та візуально-психологічну (чи функціональну) ідентифікацію об'єкта, встановлення оптимального маршруту руху.

4) Принцип психологічної комфортності – передбачає баланс між геометричними параметрами та естетичними характеристиками середовища, призначеного для дітей-інвалідів, і середовища, призначеного для інших категорій населення.

Перераховані вище задачі і принципи формування ергономічного архітектурного середовища для дітей-інвалідів будуть ефективними лише в разі наявності і застосування конкретних методів їх реалізації. До таких методів можна віднести:

- метод комплексного ергономічного проектування (на різних рівнях архітектурного середовища: загальноміському, локальному та об'єктному);
- метод цільового проектування (з урахуванням потреб певної категорії дітей-інвалідів);
- метод трансформативності (взаємозаміна універсального і адаптованого предметно-просторового середовища).

Паралельно з цим рекомендується реалізовувати громадські і організаційні заходи щодо поширення ідеї соціалізації дітей-інвалідів в сучасному суспільстві:

- підготовка кваліфікованих дизайнерів, архітекторів, конструкторів та містобудівельників, які б добре знали на специфіці організації ергономічного середовища для дітей-інвалідів;
- громадський контроль за дотриманням вимог безперешкодного доступу дітей-інвалідів до об'єктів соціальної інфраструктури;
- просвітницька робота серед населення, особливо серед дітей дошкільного і шкільного віку, з метою роз'яснення значущості повноцінного життя для їх однолітків-інвалідів;
- проведення соціологічних опитувань серед дітей-інвалідів та членів їх «контактних груп» з метою виявлення «непомічених» проблем та шляхів їх вирішення «очима користувачів».